

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף לה

(בעמוד הקודם)

קושיא: **תנן:** למדנו במשנתנו - שורו שהדליק וכו', והמשנה דיברה באופן שמעשה האדם והשור דומים - כשם ששורו הדליק גדיש ללא צורך כך מדובר שהאדם הדליק ללא שהוא צריך את האפר, ונמצא שהוא 'מקלקל' בשבת, והמשנה אמרה שהוא פטור משום שהוא חייב מיתה על כך שהבעיר בשבת (= וכשיש חיוב מיתה אין תשלומים), א"כ מוכח שיש חיוב מיתה על ה'מקלקל' בשבת, וזה שלא כדברי רבי יוחנן!

תירוץ: **לא וכו':** כשם שהוא הדליק לצורך האפר כך שורו הדליק לצורך, ומדובר בשור חכם שננשך בגבו, והוא רוצה לשרוף את הגדיש כדי להתגלגל באפר (= שרפואה היא לו).

קושיא: **ומנא ידעינן?** ומהיכן אנו יודעים שהוא מתכוון לשרוף את הגדיש בשביל האפר?

תירוץ: **דלבתר דקלייה וכו':** שלאחר שהוא שרף את הגדיש הוא מתגלגל באפר.

קושיא: **ומי איכא כהאי גוונא?** וכי באמת יש שור כ"כ פיקח?

תירוץ: **אין וכו' :** כן!, וכמו אותו שור שהיה בבית רב פפא וכאבו לו השיניים, נכנס למקום שהיה בו נֶשֶׁךְ ודחף את המכסה של הכלי שבתוכו היה הַשֶּׁכֶר, ושתה את הַשֶּׁכֶר והתרפא.

אמרו רבנן קמיה דרב פפא: וכי אפשר לומר שהמשנה דיברה באופן שמעשה האדם והשור דומים? והרי המשנה אמרה ששורו שבייש פטור והוא שבייש חייב, ואין המקרים דומים לפי שאדם חייב רק כאשר התכוון לבייש ואילו לשור אין דעת להתכוון לבייש.

תירוץ: כגון: מדובר שהשור התכוון להזיק וכן האדם התכוון להזיק, ואדם שהתכוון להזיק חייב גם על הבושת, וכפי שאמר מר שאם התכוון להזיק ולא לבייש חייב גם על הבושת.

כעת הגמ' מביאה תירוץ נוסף על הקושיא שממשנתנו משמע שלא כדברי רבי יוחנן:

רבא אמר: משנתנו עוסקת במקרה שהאדם והשור לא צריכים את האפר, ומדובר שהאדם הבעיר בשבת בשוגג שאין בזה חיוב מיתה, והטעם שהאדם פטור מתשלומים הוא כדברי חזקיה.

דתנא דבי חזקיה: נאמר "וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָהּ וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת", אדם ובהמה הוקשו זה לזה, כשם שלגבי אדם שהכה בהמה אין הבדל בין שוגג למזיד וחייב לשלם בכל מקרה (שהרי אדם מועד לעולם), כך לגבי מכה אדם אין הבדל בין שוגג למזיד לעניין תשלומים ובכל מקרה פטור מלשלם. **נמצא שלדעת חזקיה אף כשאין חיוב מיתה יש פטור מתשלומים, ולכן השורף גדיש בשבת פטור מתשלומים אף שלא חייב מיתה, משום שאם הוא היה שורף במזיד היה פטור מתשלומים לכן אף בשוגג פטור מתשלומים.**

[דרך ירידה / דרך עלייה: אדם שהרג את חברו בשוגג ע"י הורדת הגרזן זוהי 'דרך ירידה' וחייב גלות, ואם הרגו כשהרים את הגרזן זוהי 'דרך עלייה' ופטור מגלות].

אמרו ליה רבנן לרבא: איך יתכן להעמיד את משנתנו כששרף בשוגג, והרי משנתנו אומרת שהוא פטור 'מפני שמתחייב בנפשו', ואילו בשוגג הוא לא חייב מיתה.

תירוץ: הכי קאמר: כוונת המשנה שכיון שהעושה מלאכה זו במזיד מתחייב בנפשו, וזה במקרה שצריך את האפר, לכן גם במקרה שלנו שעשה זאת בשוגג פטור.

משנה: שור שהיה רודף אחר שור אחר: והוזק השור הנרדף. אלא שבעלי השוורים מתווכחים מי הזיק את השור, האם השור הרודף הזיק אותו או שהוא נתקל מעצמו בסלע והוזק.

היו שניים רודפים אחר אחד: שני שוורים של שני אנשים רודפים אחריו ואחד מהם הזיק אותו, אבל לא ידוע מי הוא. וכל אחד מבעלי שני השוורים שרדפו טוען שהשני הוא זה שהזיק את השור ולא הוא - שניהם פטורים מלשלם, כי כל אחד טוען

לניזק 'המוציא מחבירו עליו הראייה'. אבל אם היו שני השוורים של איש אחד - בעל השוורים חייב. והגמרא תבאר מה הפירוש 'שניהם חייבים'.

היה אחד גדול ואחד קטן: שני שוורים של אדם אחד - אחד גדול ואחד קטן, שרדפו אחרי שור אחר, ואחד מהם הזיק אותו, ולא ידוע מי הזיק אותו. הניזק טוען: השור הגדול הזיק את השור שלי, ואילו המזיק טוען: השור הקטן הזיק את השור שלך. מדובר בשני השוורים היו תמים, ומדובר שהשור הקטן לא שווה את חצי הנזק. והדין הוא ששור תם משלם חצי נזק מגופו, ואם הוא לא שווה את כל החצי נזק מפסיד הניזק את המותר.

אחד תם ואחד מועד: וכן שני שוורים של אדם אחד - אחד תם ואחד מועד שהזיקו שור אחר, ולא ידוע מי הזיק כנ"ל. אם השור תם הזיק הוא משלם רק חצי נזק, ואילו אם השור המועד הזיק הוא משלם נזק שלם.

היו הניזקין שניים: שני שוורים של אדם אחד - אחד גדול ואחד קטן, שרדפו אחרי שני שוורים של אדם אחר - אחד גדול ואחד קטן, וכל אחד משני השוורים הזיק את אחד משני השוורים, ולא ידוע מי הזיק את מי?

אחד תם ואחד מועד: וכן אם במקרה הנ"ל שני השוורים המזיקים היו באותו גודל אבל אחד מהם היה מועד ואחד תם. הניזק טוען: המועד הזיק את הגדול (והמועד ישלם נזק שלם של השור הגדול), ואילו התם הזיק את הקטן (והתם ישלם חצי נזק של השור הקטן). ואילו המזיק טוען להיפך (ואז ישלם המועד את הסכום של השור הקטן, ואילו התם ישלם רק חצי נזק מהסכום של השור הגדול).

גמרא: חלוקים עליו חבירו על סומכוס: לקמן בפרק שור שנגח את הפרה נחלקו סומכוס וחכמים בכרייתא: שור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצידיה, ולא ידוע האם היא הפילה אותו כתוצאה מהנגיחה והשור המזיק חייב, או שהפילה אותו קודם לכן. לדעת חכמים המוציא מחבירו עליו הראייה והמזיק פטור ולדעת סומכוס זהו ממון המוטל בספק וחולקין בו המזיק והניזק (דהיינו אם השור תם - על המזיק לשלם רבע הנזק). משנתנו האומרת שהמוציא מחבירו עליו הראייה - זו שיטת חכמים, ומכאן ראייה שהם חולקים על סומכוס.

א"ל רבי אבא בר ממל.. אמר סומכוס אפילו ברי ברי: האם סומכוס אמר שממון המוטל בספק חולקים גם כשהמזיק טוען 'ברי לי (- ברור לי) שלא הזקתי', (וכמובן שהניזק טוען 'ברי שהזקתי')? או שרק במקרה שהמזיק אומר 'שמא' - יתכן שלא

אני הוא שהזקתי, ואין לניזק ראייה שהוא הזיק - יחלוקו. אבל אם המזיק טוען ברור לי שלא הזקתי - מודה סומכוס שהמוציא מחבירו עליו הראייה.

אמר לו: כן, אפילו בבי וברי הוא חולק. [ואפילו שאין כאן ספק במציאות מה קרה, אלא לבית דין יש ספק מי דובר אמת - חולקין].

וממאי דמתניתין בכרי וברי הוא? רבי חייא בר אבא שאמר 'חלוקין עליו חבריו על סומכוס' לא בא לחדש לנו את עצם המחלוקת הזו, כי כאמור היא ברייתא מפורשת בשור שנגח את הפרה. אלא הוא בא לחדש שסומכוס חולק עליהם גם בכרי וברי. ומכיון שהמשנה שלנו מדברת בכרי וברי - אמר רבי חייא בר אבא שחכמים במשנתנו האומרים שהמוציא מחבירו עליו הראייה, חולקים בזה על סומכוס הסובר שגם בכרי וברי יחלוקו. (שוטנשטיין).

הגמרא מבארת מניין שהמשנה מדברת על 'ברי וברי'? והתשובה: מדברי הרישא 'שור שהיה רודף אחר שור וכו' זה אומר: שורך הזיק, וזה אומר: לא כי אלא בסלע לקה'. המזיק טוען 'ברור לי שהשור שלי לא הזיק אלא השור שלך ניזוק מהסלע', ועל כך אומרים חכמים שהמוציא מחבירו עליו הראייה, שלא כסומכוס.

מתקיף לה רב פפא: אם הרישא של המשנה מדברת ב'ברי וברי' - בהכרח שגם הסיפא מדברת באותו אופן. ובסיפא כתוב שאם למזיק היו שני שוורים אחד גדול ואחד קטן או אחד מועד ואחד תם - הניזק טוען שהגדול או המועד הזיק, ואילו המזיק טוען שהקטן או התם הזיק, המוציא מחבירו עליו הראייה. ומדויק מדברי המשנה שאם לא הביא הנזיק ראייה הוא מקבל כטענת המזיק, דהיינו מהקטן או מהתם. ואם כן זו תיובתא על רבה בר נתן:

טענו חטים והודה לו בשעורים: המוכר תובע את הקונה שישלם לו על החיטים שמכר לו, אבל הקונה טוען שהוא קנה ממנו שעורים ולא חטים - הקונה פטור מלשלם אפילו על השעורים. מכיון שהמוכר שתובע חטים בעצם מודה לקונה שהוא לא מכר לו שעורים, ונמצא שהוא מוחל לו על השעורים (גם אם באמת מכר לו אותם).

ואם כן מדוע במשנתנו אם אין לניזק ראייה איזה שור הזיק אותו הוא מקבל את השור הקטן, והרי הוא טוען שהשור הגדול הזיק אותו, נמצא שהוא מודה שלא הקטן הזיק אותו. ואם כן על המזיק להיות פטור!

אלא בכרי ושמא: אלא בהכרח שהסיפא של המשנה מדברת בכרי ושמא, ובהכרח שגם הרישא מדברת בכרי ושמא. ושלא כדברי רבי חייא בר אבא! (ולפי זה סומכוס חולק על חבירו רק בכרי ושמא ולא בכרי וברי).

דקאמר ברי מאן? ודקאמר שמא מאן? הגמרא מבררת: כסיפא של המשנה הנ"ל מיהו שאומר 'ברי' ומיהו שאומר 'שמא'? אם נאמר שהניזק אומר ברי שהשור הגדול הזיק, והמזיק אומר שמא - ואז אם אין לניזק ראייה הוא מקבל מהשור תם - כל שכן שזו תיובתא על רבה בר נתן! שהרי כאן המזיק לא מודה שהתם הזיק ואילו הניזק אומר שהמועד הזיק, ואם כן אף אחד מהם לא טוען שהתם הזיק ומדוע הניזק גובה מהתם?

אלא בהכרח שהניזק אומר 'שמא הזיק השור הגדול' והמזיק אומר 'ברי לי שהשור הקטן הזיק', ומכיון שאין לניזק ראייה הוא מקבל את השור הקטן (כי הניזק לא טען שדוקא הגדול הזיק אותו, ולכן הוא לא מודה שהקטן לא הזיק אותו).

ומכך שהסיפא מדברת בכרי ושמא - גם הרישא מדברת באותו אופן: הניזק אומר 'שמא השור שלך הזיק את השור שלי' והמזיק אומר 'ברור לי שהסלע הזיק אותך'. ועל כך אמרו חכמים המוציא מחבירו עליו הראייה ואילו סומכוס סובר יחלוקו.

קושיא: ואמר סומכוס אפילו בהא, דאיצטריך לאשמועינן דלא?: האם אפילו בזה סומכוס חולק על חכמים, שצריכה המשנה להשמיענו שחכמים חולקים עליו? והרי בכזה מקרה ודאי הוא מודה לחכמים שהמוציא מחבירו עליו הראייה! [הקושיא היא רק על הרישא ולא על הסיפא, וההבדל בין הרישא לסיפא יתבאר בסמוך].

תירוץ: לא, סיפא ניזק שמא וכו': כסיפא מדובר כנ"ל שהניזק אומר שמא והמזיק אומר ברי. ואילו ברישא מדובר שהניזק אומר ברי והמזיק אומר שמא.

כסיפא (שלמזיק יש שני שוורים אחד גדול ואחד קטן), והמזיק אומר 'ברי לי שהקטן הזיק' ואילו הניזק טוען 'שמא הגדול הזיק' סובר סומכוס יחלוקו אפילו שהניזק אומר שמא והמזיק אומר ברי - בגלל שהמזיק מודה שאחד השוורים שלו הזיקו, רק הם מתווכחים איזה שור הזיק.

אבל ברישא (שהמזיק והניזק מתווכחים האם בכלל השור של המזיק הזיק או שהוא ניזוק מהסלע), אם הניזק יטען שמא והמזיק ברי (הניזק יטען 'שמא שורך הזיק' והמזיק יטען 'ברור שהסלע הזיק') - סומכוס יודה לחכמים שהמוציא מחבירו עליו

הראיה. ולכן באמת מדובר שהניזק אומר 'ברי לי ששורך הזיק' והמזיק אומר 'שמא הסלע הזיקו' - שלדעת חכמים גם בזה המוציא מחבירו עליו הראייה, ואילו סומכוס חולק וסובר שיחלוקו.

קושיא: **והא לא דמיא רישא לסיפא**: והרי הרישא לא דומה לסיפא! כי ברישא המזיק אומר שמא והניזק אומר ברי, ואילו בסיפא להיפך? ואם הסיפא והרישא לא מדברים על אותו דבר - אם כן כבר לא קשה על רבי חייא בר אבא מה שהקשה עליו רב פפא (שמכיון שהסיפא מדברת בכרי ושמא גם הרישא מדברת בכרי ושמא)!

תירוץ: **ברי ושמא, שמא וברי - חד מילתא היא**: אם הרישא והסיפא מדברות ב'ברי ושמא' רק שפעם המזיק הוא הכרי והניזק הוא השמא ופעם להיפך - עדיין זה נחשב שהמשנה עוסקת באותו דבר, ואין זו קושיא. אבל אם הרישא עוסקת ב'ברי וברי' והסיפא ב'ברי ושמא' - זה קושיא, כי זה שני דברים שונים.

*

גופא אמר רבה בר נתן וכו':

קושיא: **מאי קמ"ל? תנינא וכו'**: מה חידש רבה בר נתן? הרי זה כתוב מפורש בכרייתא.

תירוץ: **אי מהתם הוא אמינא וכו'**: מדברי הכרייתא היינו חושבים שהוא פטור רק מדמי חיסין אבל חייב על השעורים, ורבה בר נתן מחדש שפטור גם על השעורים.